

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาประสบการณ์การบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการการบาดเจ็บของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลเอกชน คือ โรงพยาบาลหาดใหญ่ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลกรุงเทพหาดใหญ่ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติเป็นเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. อายุ 18 ปีขึ้นไป
2. รับรู้-เข้าใจภาษาไทย และตอบแบบสัมภาษณ์ได้อย่างถูกต้อง
3. ยินดีที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมา
4. มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
5. มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลาที่สามารถติดตามได้

การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่ได้รับบาดเจ็บในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกโดยแบ่งตามระดับความรุนแรงของผลกระทบที่ได้รับ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ความรุนแรงระดับเล็กน้อย ได้แก่ เคล็ดขัดยอก ผิวดลอก บวมแดง 2) ความรุนแรงระดับปานกลาง ได้แก่ อวัยวะแตกหัก ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ และ 3) ระดับรุนแรงมาก ได้แก่ สูญเสียอวัยวะจำเป็น เช่น มือ แขน ขา ตา หรือเสียชีวิต (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2548) สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครอบครัวของผู้ได้รับบาดเจ็บ จะคัดเลือกผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้ได้รับบาดเจ็บในฐานะเป็นผู้ดูแลหลักหรือเป็นสมาชิกสายตรงที่อาศัยอยู่ด้วยกันกับผู้ได้รับบาดเจ็บ สำหรับจำนวนของผู้ให้ข้อมูลขึ้นอยู่กับความอึดตัวของข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งพบว่าจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีทั้งสิ้น 25 ราย ประกอบด้วยผู้ได้รับบาดเจ็บ 21 ราย และครอบครัวของผู้ได้รับบาดเจ็บ 4 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1: เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย 2 ชุด คือ ชุดที่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ได้รับบาดเจ็บ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และระยะเวลาการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ชุดที่ 2) แบบสัมภาษณ์ครอบครัวผู้ได้รับบาดเจ็บ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และระยะเวลาในการดูแลผู้ได้รับบาดเจ็บขณะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและที่บ้าน

1.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (interview guidelines) มีลักษณะเป็นเค้าโครงยืดหยุ่นได้ มีการเรียงลำดับคำถาม ลักษณะแนวคำถามเป็นคำถามปลายเปิดและไม่เป็นการถามนำ ใช้ภาษาและคำถามที่เข้าใจง่าย จัดสร้างแนวคำถามเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้ได้รับบาดเจ็บโดยเนื้อหาครอบคลุมถึงประสบการณ์ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ผลกระทบต่อผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัว ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อการดำเนินชีวิต และวิธีการจัดการกับผลกระทบดังกล่าวตั้งแต่เกิดเหตุถึงปัจจุบัน และชุดที่ 2 สำหรับครอบครัว โดยมีเนื้อหาครอบคลุมถึงประสบการณ์ในการดูแลผู้ได้รับบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการกับผลกระทบจากเหตุระเบิด โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ตามการรับรู้ของผู้ตอบ โดยไม่ชักชวนนำด้วยความคิดของผู้วิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

2.1 แบบบันทึกภาคสนาม (field notes) โดยสังเกตสถานการณ์ขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมแสดงออกต่างๆ สีหน้า ท่าทาง การปฏิบัติตัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้ตอบเพื่อตรวจสอบความตรงกันของข้อมูล

2.2 แฟ้มระเบียบประวัติผู้ป่วย

2.3 เครื่องบันทึกเทป และอุปกรณ์การบันทึก เช่น ม้วนเทป แบตเตอรี่

2.4 สมุดบันทึกและปากกา เพื่อใช้จดบันทึกสั้นๆ เฉพาะบางประเด็นที่ต้องการความ

ชัดเจนโดยไม่ขัดจังหวะในขณะที่สนทนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 เตรียมความพร้อมของผู้วิจัย เนื่องจากในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญมากในการทำให้ข้อมูลที่ได้มีความแม่นยำตรงและน่าเชื่อถือมากที่สุด (Morse & Field, 1995) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยในด้านวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการจัดประชุม

เชิงปฏิบัติการเพื่อให้ทีมผู้วิจัยได้เรียนรู้ระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนแนวทางการรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เทคนิคการสังเกต วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการแปลผล วิเคราะห์ข้อมูล

1.2 การสร้างแนวคำถาม ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวคิด จากทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

1.3 ติดต่oprะสานงานกับผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัว โดยพยาบาลซึ่งปฏิบัติงาน ณ โรงพยาบาลที่ผู้ได้รับบาดเจ็บมารับการรักษา เพื่อแนะนำและอนุญาตผู้วิจัยให้ดำเนินการศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย พร้อมทั้งกระบวนการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

1.4 การเตรียมเครื่องมือ อาทิเช่น เทปบันทึกเสียง แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ต่างๆ ไว้ให้พร้อมเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล

1.5 การศึกษานำร่อง โดยศึกษาในผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 2 ราย เพื่อทดลองใช้และปรับปรุงแนวคำถามก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง รวมทั้ง เป็นการฝึกทักษะเทคนิคต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นตอนการ ผู้วิจัยดำเนินการโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 เลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้

2.2 ผู้วิจัยนัดพบผู้ให้ข้อมูล สร้างสัมพันธภาพที่ดี แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ และ นัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งผู้วิจัยได้ให้เบอร์โทรศัพท์ติดต่อกลับ และขอเบอร์โทรศัพท์จากผู้ให้ข้อมูล เพื่อความสะดวกในการนัดหมายหรือเลื่อนนัด

2.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอย่างไม่เป็นทางการตามเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับกำรบันทึกเทป ซึ่งจะเริ่มบันทึกเทปเมื่อสร้างสัมพันธภาพได้ระยะหนึ่ง และจดบันทึกสั้นๆ เฉพาะบางประเด็นที่ต้องการความชัดเจนโดยไม่ขัดจังหวะในการสนทนา โดยในช่วงแรกผู้วิจัยจะหลีกเลี่ยงการนั่งประจันหน้ากับผู้ให้ข้อมูล เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมที่จะให้การสัมภาษณ์จึงเริ่มการสัมภาษณ์ ซึ่งในการสัมภาษณ์ใช้เวลา 30-90 นาที เฉลี่ยประมาณ 50 นาที ภายหลังจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการถอดเทป "คำต่อคำ" พร้อม บันทึกน้ำเสียง จังหวะหยุด เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลถึงประเด็นที่คำตอบยังไม่ชัดเจน และ ประเด็นคำถามที่จะสัมภาษณ์เพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งที่ 2

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นก่อนการตอบรับเป็นผู้ให้ข้อมูล โดยการพบ ครั้งแรกผ่านพยาบาลในโรงพยาบาลที่ผู้ได้รับบาดเจ็บเคยมารับการรักษา และขออนุญาตเพื่อแนะนำ ผู้วิจัย ต่อไปผู้วิจัยจะเป็นผู้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามปัญหาหรือข้อสงสัยต่างๆ และให้ข้อมูลว่าการตัดสินใจเข้าร่วมขงเล็ก หรือออกจากกรวิจัยสามารถทำได้โดยไม่เกิดผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล และการนำข้อมูลไปอภิปรายหรือพิมพ์เพื่อเผยแพร่จะกระทำในภาพรวมเฉพาะในการเสนอเชิงวิชาการเท่านั้น และจากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสร้างสัมพันธภาพอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึก ผู้วิจัยจำเป็นต้องดำรงจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยผู้วิจัยจะใช้รหัสและนามสมมติแทนชื่อและนามสกุลของผู้ให้ข้อมูล รวมถึงการคำนึงถึงความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลนัดวัน เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมวิจัยจะเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล หากอยู่ในระหว่างขั้นตอนการเก็บข้อมูลซึ่งขณะทำการสัมภาษณ์ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการตอบหรือมีความรู้สึกทางอารมณ์ เช่น ร้องไห้ หรือไม่อยากตอบ ผู้วิจัยจะหยุดการถามคำถามนั้น และให้เวลารอสักกระยะจนกว่าผู้ให้ข้อมูลจะพร้อมให้สัมภาษณ์ต่อ หรือถ้าผู้ให้ข้อมูลมีอาการทางอารมณ์ที่รุนแรงมาก ผู้วิจัยจะติดต่อประสานงานทางโรงพยาบาลเพื่อส่งผู้ให้ข้อมูลเข้ารับการรักษา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เรื่องประสบการณ์การบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการการบาดเจ็บของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิดในพื้นที่อำเภอขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการสัมภาษณ์โดยกำหนดแนวคำถามจากปัญหา ขอบเขต วัตถุประสงค์ ตลอดจนศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเชิงคุณภาพ 3 ท่านตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์กับผู้ได้รับบาดเจ็บ 1 ราย และครอบครัวผู้ดูแลผู้ได้รับบาดเจ็บ 1 ราย เพื่อทดสอบความชัดเจนและครอบคลุมของคำถามโดยการบันทึกแถบเสียงร่วมด้วย แล้วนำคำตอบที่ได้มาพิจารณาเกี่ยวกับความเข้าใจคำถาม ปฏิกริยาของผู้บาดเจ็บ และครอบครัวผู้ดูแลผู้บาดเจ็บที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อช่วยให้ทราบถึงข้อบกพร่องของผู้สัมภาษณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ นำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

การตรวจความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม แล้วนำข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีต่างๆ จากผู้บาดเจ็บ และครอบครัวมาพิจารณาประกอบกัน และเนื่องจากผู้วิจัยมีเวลาพบกับผู้ให้ข้อมูลโดยเฉลี่ย 1-2 ครั้ง ทำให้มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดให้มีความถูกต้อง

และนอกจากนี้ได้มีการรับรองความถูกต้อง (confirmability) และความไว้วางใจได้ (dependability) ของข้อมูล โดยการตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูลกับที่ปรึกษาโครงการ (inquiry auditor) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้วิเคราะห์ร่วมกับที่ปรึกษาโครงการเพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความลึกซึ้ง และความอึดตัวของข้อมูลในประเด็นที่ทำการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพจะกระทำไปพร้อมกันตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย โดยในแต่ละวันหลังจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยถอดเทปและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหาแบบ Content analysis ซึ่งเป็นการทำให้ข้อมูล เช่น ถ้อยคำ ประโยคหรือใจความในเอกสารเป็นจำนวนที่วัดได้ แล้วเจงนับจำนวนถ้อยคำ ประโยค หรือใจความ เหล่านั้น (สุภาวงศ์, 2540) การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสบการณ์การบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการการบาดเจ็บ

ของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ (สุภาวงศ์, 2540)

2.1 การจัดแฟ้ม (establishing files) การจัดแฟ้มเป็นการแยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีลักษณะเชิงบรรยาย ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต สำหรับใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ และการเขียนรายงาน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดแฟ้มออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1.1 แฟ้มสำหรับข้อมูลทั่วไป (background files) ใช้รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัว

2.1.2 แฟ้มงานสนาม (file work files) ใช้รวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ที่ได้จากการติดตามสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

2.1.3 แฟ้มการวิเคราะห์เบื้องต้น (analytic files) ใช้รวบรวมข้อสรุปเกี่ยวกับแบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ รวมทั้งความหมายต่างๆ ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตในแต่ละครั้ง

2.2 ลงรหัสข้อมูล (coding the data) โดยการนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาลงรหัสเพื่อประโยชน์ในการประมวลผลข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3 แยกประเภทหรือจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (categorizing or grouping text units) โดยการนำรหัสข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่มารวมจัดหมวดหมู่แยกประเภทเป็นหัวข้อย่อย ซึ่งข้อมูลในแต่ละหัวข้อย่อยนี้ได้จากประโยค วลี จากการบันทึกแถบเสียง และการบันทึกภาคสนาม มีความสอดคล้องกันในด้านความหมาย ถ้ามีข้อมูลที่เกิดขึ้นใหม่สามารถเพิ่มเป็นหมวดหมู่ได้

2.4 สร้างหรือพัฒนาแนวเรื่อง (developing theme) หลังจากรวบรวมข้อมูลและลงรหัสข้อมูลครั้งสุดท้ายแล้ว ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลทั้งหมดที่มีอีกครั้งและวางแผนว่าจะใช้ข้อมูลส่วนใดสำหรับหัวข้อไหน เพื่อพัฒนาไปสู่แนวเรื่องหรือหัวข้อใหญ่ เพื่อช่วยกำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่นำเสนอ ในรายงานวิจัย ผู้วิจัยตัดสินใจในขั้นตอนนี้ว่าจะตัดข้อมูลใดทิ้งหรือจะต้องรวบรวมแนวเรื่องของแต่ละเรื่อง ตอบปัญหาของการวิจัยและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทั้งหมด

2.5 แก้ไขโครงร่างและแนวเรื่อง (refining emerging themes and proposition) ในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analysis induction) โดยการนำเอาข้อมูลมาสร้างเป็นแนวเรื่อง ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแนวเรื่อง และแก้ไขให้ชัดเจนสะสลาย แล้วสรุปเป็นผลการศึกษาวิจัย